

Grundlæggende undervisningsmateriale

Børns motorik, sansning og bevægelse

44262

Udviklet af:

Vibeke Arnfred og Margit Kølbæk Iversen
Social- og Sundhedsskolen i Ringkøbing Amt
Gullestrupvej 10-12
7400 Herning
Tlf.: 9627 2929

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB og TAK'er

AMU-uddannelsen "Børns motorik, sansning og bevægelse" hører til i den fælles kompetencebeskrivelse (FKB) nr. 2629, *Pædagogisk arbejde med børn og unge*, som kan findes på <http://2004.efteruddannelse.dk>.

Uddannelsesmålet er relevant for flere af målgrupperne i FKB'en, primært pædagogmedhjælpere og dagplejere. Kompetenceudviklingen har fokus på følgende arbejdspladser inden for jobområdet: Daginstitutioner m.m. i form af vuggestuer, børnehaver, integrerede institutioner, SFO og dagplejehjem.

Arbejdsfunktioner - intentionerne med uddannelsen

Den udvikling og læring, som finder sted blandt børn i dagtilbud, er særlig synlig på det motoriske og bevægelsesmæssige område. En vigtig arbejdsfunktion i dagtilbuddene er at understøtte børns sansning, bevægelse og motorik og dermed medvirke til børns udvikling og trivsel. Hvilket understøttes i blandt andet bekendtgørelsen om temaer og mål i pædagogiske læreplaner (jf. lovbekendtgørelse nr. 764 af 26. august 2003).

Ifølge bekendtgørelsen er "Krop og bevægelse" et af temaerne. Heraf fremgår, at man ved at tage vare på kroppen og sikre dens udfoldelser lægger grundlaget for barnets fysiske og psykiske sundhed. Det er hensigten, at deltagerne efter endt uddannelse kan indgå i det daglige pædagogiske arbejde med fornyet indsigt i børns udvikling af motorik, sansning og bevægelse.

Af tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer (TAK), der opnås, kan peges på, at deltageren kan "**Medvirke til børns og unges udvikling**", da medarbejderne i det daglige skal kunne udfordre børns og unges potentialer ud fra en indsigt i deres behov og udviklingsmuligheder, hvilket forudsætter, at medarbejderne har en viden om normaludvikling og afvigelser herfra, så de kan støtte børnene og de unge i deres udvikling.

Desuden vil deltageren igennem forløbet erhverve forudsætninger for "**Igangsættelse af aktiviteter med og for børn og unge**", idet deltageren skal igangsætte og skabe rammer, der udfordrer børn og unge, herunder deres praktiske færdigheder, og udvikler deres selvstændighed. Dette gælder praktiske, fysiske, sanselige, musiske samt håndværksmæssige aktiviteter. AMU-uddannelsen sigter også mod at kunne arbejde med "**Sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse i forhold til børn og unge**", idet deltageren opnår indsigt i kroppens og bevægelsens betydning for sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse og herunder også livsstilens betydning i det pædagogiske arbejde i forhold til børns og unges hverdagsliv.

Deltagerforudsætninger

Det er vigtigt, at deltagerne i så stor udstrækning som muligt kan forbinde uddannelsens faglige indhold med den hverdag, de kender i daginstitutionen eller dagplejen.

Struktur

Det anbefales, at deltagerne har uddannelsesbevis fra kommunernes grundkursus for dagplejere eller amu-uddannelsen ”Pædagogmedhjælpere i daginstitutioner”.

Deltagerne kan deltage i uddannelsen ”Børns leg” for på den måde at få ideer til, hvordan der kan arbejdes mere bevidst med at skabe rammer, så børnene gennem legen kan udvikle deres motorik via sansning og bevægelse. Mange forhold spiller sammen i børns bevægeudvikling: Såvel iboende resurser hos børnene som udfordringer, muligheder og traditioner i kulturen. Den måde, vi indretter og organiserer hverdagen på i de pædagogiske tilbud, er 1) et udtryk for vores valg og styret af værdier 2) et udtryk for kultur og at børns naturlige motoriske udvikling dermed også er børns naturlige og kulturelle udvikling.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Nutidens børn har brug for, at vi gør en ekstra indsats for deres motoriske udvikling. Flere undersøgelser viser, at børn bevæger sig for lidt i hverdagen. Det er vigtigt for hele barnets udvikling, at det gør sig bevægelseserfaringer, og at voksne giver barnet lov til at gøre det selv. Som små bæres og transporteres børn ofte rundt af forældre. De bliver kørt i vuggestue, og de bliver hentet i SFO'en. De sidder i indkøbsvogne og på cykelstole. Udflugter foregår med det lokale busselskab eller institutionens minibus. Nogle taler endda om den ”forstolede barndom”. Børn, der sidder stille foran tv- og computerskærm eller bruger fingrene på tastaturet på PlayStation, Gameboy eller mobiltelefon. Færre børn er aktive i den frivillige idræt - og de, der er, dyrker ofte idræt på et meget højt og konkurrencepræget niveau. Andre undersøgelser beskæftiger sig med, at børn meget tidligt er alt for kropsligt optagne. Går i tøj, der får dem til at ligne små voksne, og som oftest ikke er til at røre sig i. Mange børn er for tykke, spiser for meget og forkert. Andre børn sulter sig. På en måde er kroppen i centrum i dag, men kroppen er ikke så meget i bevægelse. Børn tilbringer mange timer af deres dag i dagtilbud. Det pædagogiske personale har dermed også et stort medansvar for grundlæggelsen af børns oplevelse af og erfaringer med deres krop.

Det er vigtigt, at deltagerne får kendskab til, hvad det betyder for børn at erobre og mestre motorikken. At børn skal have mulighed for aktivt at udforske og tilegne sig den fysiske, sociale og kulturelle verden gennem alle sanser. Deltagerne skal

vide, at børn skal have mulighed for at opleve glæde ved deres krop og ved at være i bevægelse, og at de skal støttes i at videreudvikle kroppens funktioner og bevægelser i både fri leg, tilrettelagte fysiske udfordringer og hverdagslivets opgaver og aktiviteter. At børn skal have betingelser, som styrker deres fysiske sundhed, herunder et aktivt liv i dagtilbuddet. Deltagerne skal vide, at børn skal støttes i at udvikle forståelse og respekt for egen og andres kropslighed.

Deltagerne skal kunne skelne mellem legens betydning som et centralt projekt i børns liv på den ene side, og på den anden side aktiviteter igangsat af voksne for at stimulere børns motorik, som kan tage udgangspunkt i børns legegåde og kompetence.

Undervisningsformer

Uddannelsens mål opnås bedst ved at lade undervisningen veksle mellem oplæg fra underviseren, diskussioner i plenum, øvelser, videofilm, iagttagelser og observationer i praksis, afprøvning af lege og aktiviteter i praksis samt gruppearbejder med fremlæggelse.

Det er nødvendigt, at uddannelsen indeholder undersøgelser og diskussioner af deltagerne egne holdninger til, hvordan børns motorik, sansning og bevægelse støttes og stimuleres bedst muligt. Undervisningen skal tilrettelægges, så deltagerne bliver aktive i forløbet, eksempelvis gennem erfaringsudveksling, gruppediskussioner og planlægning og udførelse af aktiviteter.

Som supplement til undervisningen kan det anbefales, at deltagerne skriver logbog.

Forløbsbeskrivelse

Følgende indeholder forslag til, hvordan undervisningen kan gribes an:

Tema 1

Børn og børns kropslighed i den moderne barndom

Delmål:

Deltagerne kender betydningen af den indflydelse, som børns forskellige opvækstbetingelser og -miljøer har på deres motoriske kompetencer.

Deltagerne kan inddrage børns sansemotoriske udvikling i det daglige pædagogiske arbejde ud fra kendskab til motorikkens betydning for barnets udvikling på alle områder.

Deltagerne skal have et oplæg, hvor begreberne motorik, motoriske kompetencer og kropslighed indkredses: Barnet er sin krop og har sin krop. Kroppen er meget mere end blot et værktøj brugt til bevægelse og til at manipulere med tingene i

omgivelserne. Vi erfarer os selv, det fysiske og det sociale miljø gennem kroppen. Den udvikling og læring, som finder sted blandt de 0-6-årige børn, bliver specielt synlig gennem børns fortsatte forsøg på at mestre kroppen og at beherske færdigheder. Det at kunne bevæge sig på stadigt mere differentierede måder er kendetegnende for nogle af de mest centrale og varige forandringer i et menneskes liv. Uover at være "redskab" fremstår kroppen som et stort og sammensat sansesystem, der er fundament for al erfaring og viden. Men kroppen er også grundlag for følelser. Små børn har "kun" kroppen til at udtrykke følelser med. Hos voksne siger kropssproget i nogle tilfælde også mere end ord. Kroppen udgør en central faktor i børns kommunikation. Den har derfor stor betydning for deres sociale relationer.

Udfoldelsen af kroppen, det at leve sin kropslighed ud, foregår gennem bevægelse. I dagtilbuddene er vi normalt optaget af helt andre aspekter af kropsligheden: Det at mestre alderssvarende færdigheder, lære om kroppen, bruge kroppen på socialt acceptable måder og interesse for sundhed.

I hverdagen kommer børns kropslighed til udtryk på mange forskellige måder: i den frie uorganiserede leg, i forbindelse med madlavning, gåture, kunstproduktion og drama, hvile og afspænding. Det har dog i visse sammenhænge vist sig, at de mere rolige, finmotoriske aktiviteter, såsom at pusle og tegne, ofte favoriseres frem for viltre, grovmotoriske aktiviteter, som kan være uoverskuelige, kaotiske og ofte ret så larmende. Det vil sige, at visse dagtilbud upåagtet lægger ulige vægt på forskellige aspekter af kropsligheden. Det betyder, at dagtilbuddene formidler en kulturel og social værdiladning af mere eller mindre acceptable former for kropslighed. I vort moderne samfund er kravene til kropslighed, for eksempel i form af motoriske færdigheder, styrke og udholdenhed blevet mindre betydningsfulde, specielt hvad angår arbejdslivet. Således har mange former for teknologiske hjælpemidler bidraget til at reducere kropslighedens betydning. På den anden side har kropsligheden fået forøget betydning i forhold til det fysiske udseende og kroppens "synlige sundhed" og styrke som et socialt tegn på kontrol og vellykkethed. Man ser måske her en forandring i den instrumentelle forståelse af kroppen, fra noget praktisk brugbart til noget symbolsk brugbart på det sociale plan. Træning er blevet til erstatning for den fysiske aktivitet, som det industrielle og postmoderne samfund har overflødiggjort. Hvad nu, hvis det er alt det, der ligger uden om det programmerede og det planlagte – hverdagslivets aktiviteter og opgaver og børns egen legekultur - der er det vigtige og det, der grundlægger gode og sunde vaner og udvikler sociale og velfungerende børn og unge?

Undervejs i oplægget kan underviseren inddrage deltageres egne erfaringer med, viden om og holdninger til børns kropslighed i den moderne barndom. Det giver viden om, hvad de ser børn foretage sig i hverdagen og dermed deres syn på børns kompetencer. Og især med fokus på børns motoriske kompetencer. Desuden at deltagerne bliver bevidste om egne opvækstbetingelser og dermed deres egen udvikling af motoriske kompetencer.

- Hvordan er balancen mellem det planlagte, det programmerede og børnenes egne muligheder på din arbejdsplads?
- Hvilke muligheder for udfoldelse giver dagtilbuddets fysiske indretning?
- Hvilke lege er der ”rum” for, hvilke lege er mulige på din arbejdsplads?
- Hvilke aktiviteter i hverdagen inddrages børn i?
- Hvilke lege kan jeg selv huske tilbage på?
- Hvilke aktiviteter i hverdagen var jeg inddraget i som barn?
- Hvordan forholder I jer til, at der oprettes deciderede idrætsinstitutioner? Og hvordan forholder I jer til samarbejde med lokale gymnastik- og idrætsforeninger?

Deltagerne kan i grupper finde frem til, hvad der står i Bekendtgørelsen om pædagogiske læreplaner om temaet ”Krop og bevægelse”.

Kilder:

”Kroppen og bevægelsens betydning for børn i daginstitutioner” af Thomas Moser, Sølvguiden

www.kidlld.dk eller www.sm.dk

”Kroppens muligheder og kropumulige unger” af Gudrun Gjesing

”Kroppens muligheder og de kropumulige”, www.gjesing-haderslev.dk

Temanummeret ”Børn og bevægelse”, tidsskriftet 0-14, nr.3/99. Dansk Pædagogisk Forum

Tema 2

De biologiske forudsætninger – hjernen og sansapparatets opbygning og funktion

Delmål:

Deltagerne kan skabe et pædagogisk miljø, der giver børn de bedste betingelser for at udvikle deres sansemotorik, hvad angår de fysiske rammer, indretning, brug af legetøj og legeredskaber og de opgaver, de voksne stiller børnene over for.

For at deltagerne i deres daglige arbejde kan skabe et pædagogisk miljø, som er optimalt for børns sansemotoriske udvikling, må de være bevidste og foretage prioriteringer og valg i forhold til legetøj, legeredskaber og opgaver. Og de vil have brug for baggrundsforståelse for, at det ikke blot handler om specifikke redskaber

eller lege men mere om at kunne *analysere* redskaber, aktiviteter og lege. Det er vigtigt, at deltagerne får kendskab til, hvilke biologiske forhold der forudsættes.

Start med, at deltagerne selv oplever en situation:

- Lad hele gruppen ”sansse” nogle udvalgte ting/episoder – på samme tid, på samme sted – og derefter diskutere ”hvad er det?”/”hvad foregik der”.
- Hvorfor er det ikke det samme, der nævnes, når alle nu har set og hørt på samme tid og sted?
- Reflekter over forskellighederne og hvad det er, man ser, afhængig af den enkeltes sansning og bearbejdning gennem livet.

Mange forhold spiller sammen i børns bevægeudvikling: Såvel iboende resurser hos børnene som udfordringer, muligheder og traditioner i kulturen. De iboende resurser – hjernen og dens måde at modtage og bearbejde sanseindtryk på, og hvordan det kan resultere i bevægeudtryk og handling. Udviklingen af hjernen sker i et samspil mellem generel modning og vækst og konkret brug af hjernen. Alle børn er ved fødslen ”programmerede” til, at de vil modnes og udvikles. Men dette er ikke en passiv proces. Stimulation via sanseindtryk sætter gang i hjerneprocesserne. Men ”fodres” hjerne ikke med sanseimpulser, udvikles den ikke. Menneskebørn er født med nogle forudsætninger, som enten bliver styrket, svækket eller ladet uberørt af det miljø, som børnene vokser op i. Der sker en kontinuerlig reorganisering af hjernestrukturer og hjernefunktioner.

Det er en kolossal mængde sanseimpulser, der hele tiden strømmer til hjernen. Det handler om uhyre mange input, langt flere end hjernen er i stand til at registrere og bearbejde bevidst. Sansesystemer kan inddeles på forskellig måde, men her i ikke-prioriteret rækkefølge: lugtesansen, smagssansen, høresansen, synssansen, følesansen, balancesansen, muskel-ledsansen og den kinæstetiske sans. Sansesystemerne fungerer som en funktionel enhed, og de påvirkes gensidigt af hinanden, så det er lidt en abstraktion at opdele og beskrive dem hver for sig. Men det kan på den anden side være nyttigt for at forstå og forklare de forskellige sansesystemers specifikke karakter.

Vi – vores hjerne- kan kun være bevidste om en ganske lille del af de impulser, hjernen konstant modtager. Derfor er det uhyre vigtigt, at sortering og samordning af sanseindtrykkene - også kaldet sanseintegrationen - bliver så hensigtsmæssig som muligt. Det gør det muligt at bruge kroppen effektivt i omgivelserne.

Efter oplægget skal deltagerne være aktive i forskellige lege og aktiviteter, hvor de selv mærker og fokuserer på de forskellige sansers funktion.

- At se videoen ”Hjernen og mulighederne”, giver en god opsummering af temaet.
- Arbejde i grupper med cd-rommen ”Grundmotorik”. På cd-rommen kan deltagerne arbejde med sanserne.

Kilder:

”Kroppens muligheder og kropumulige unger” af Gudrun Gjesing

”Sanseintegration hos børn” af Jean Ayres

Tema 3

Børns udvikling af motoriske kompetencer

Delmål

Deltagerne kan skabe et pædagogisk miljø, der giver børn de bedste betingelser for at udvikle deres sansemotorik, hvad angår de fysiske rammer, indretning, brug af legetøj og legeredskaber og de opgaver, de voksne stiller børnene over for.

Deltagerne kan medvirke til at iværksætte motoriske aktiviteter ud fra teorier om krop og læring og med udgangspunkt i barnets egen motivation og barnets egne positive erfaringer med brug af kroppen.

Her er det godt, at deltagerne er bevidste om, 1) hvordan de som pædagogisk personale har et medansvar for de muligheder for sanselighed og brug af kroppen, børn har i dagtilbuddet, 2) at den voksnes adfærd har stor betydning for børns motoriske udvikling, ikke blot som igangsætter af sanse- og motorikstimulerende aktiviteter og lege, men også som rollemodel gennem udtryk af egen kropslighed i det daglige samvær med børnene; 3) at den måde, vi indretter og organiserer hverdagen på, er et udtryk for valg og styret af værdier – at den er et udtryk for kultur, og at børns naturlige motoriske udvikling dermed også er børns naturlige og kulturelle udvikling.

Den naturlige udvikling er dynamisk. Der er naturlige tendenser eller mønstre i udviklingen, men alle børn udvikler sig på deres egen måde – afhængigt af deres iboende forudsætninger og de muligheder, omgivelserne tilbyder dem. Eksempelvis er det en naturlig tendens, at børn er født nysgerrige og vil stræbe efter at lære at bevæge sig omkring. Den naturlige udvikling af motorik er afhængig af den kultur, børn fødes ind i. I mange kulturer ville man ikke drømme om at lægge børn på gulvet, man bærer dem på ryggen det meste af dagen. Børnene oplever dermed tæt menneskekontakt og megen bevægelse. De børn lærer også at gå, selv om de ikke har rullet, krøbet og kravlet. Andre børn lægges og sættes mere på gulvet, så de tidligere stimuleres til selv at bevæge sig omkring.

Undervejs i oplægget kan underviseren inddrage deltageres egne observationer og erfaringer. Eksempelvis fra arbejdslivet eller fra private og personlige observationer af mere eller mindre eksotiske kulturer: fra fjerne himmelstrøg til kulturforskelle i vort eget land.

- Se evt. videoen: ”Når øjeblikket synger – om det musiske i mennesket”, hvor der drages sammenligninger mellem Afrika og den skandinaviske kulturs indflydelse på kropslighed og bevægelse.
- På baggrund af artiklen: ”Vores fænomene krop” (0-14, s. 6-13, 3/99 tema: Børn og bevægelse) kan deltagerne reflektere over den naturlige, men også kulturelle udvikling af motorikken.

Krop og bevægelse har både en egenverdi og muligvis også en række virkninger uden for det motoriske område, som kan være betydningsfulde i udviklings-, opdragelses- og læringssammenhænge. Små børn tilbringer en så stor del af deres vågne tid i institutioner, at det synes hensigtsmæssigt at rette opmærksomheden på, hvordan deres kropslighed bedst muligt varetages. Det handler om at udvikle en varig bevægelsesglæde og en ”naturlig kærlighed” til - samt respekt for - egen kropslighed.

Deltagerens erfaring bør inddrages og diskuteres:

- Hvordan kan man i dagtilbuddet skabe et miljø og en kultur i dagtilbuddene, som kan virke stimulerende og fremmende ift. børns kropslighed og bevægelsesglæde?

Deltagerne kan i grupper opsøge spor af børns motorik og bevægelse. Grupperne tager derefter på ”besøg”/undersøger forskellige steder/miljøer, hvor børn færdes, og evt. videofilmer og fotograferer disse steder.

I gruppen analyseres legeredskaber og legemiljøer i forhold til eksempelvis de enkelte sansesystemer og i forhold til brug af kroppen og forskellige lege.

Det vil også være relevant at gøre deltagerne opmærksomme på sikkerheden på eksempelvis legepladser – uden det dog bliver et kursus i legepladssikkerhed.

Det vil være relevant, at grupperne iagttager forskellige steder, så holdet får mulighed for indblik i variationerne og i, hvor forskellige miljøer kan være.

- Dagtilbud – daginstitutioner og dagplejehjem og dagplejens legestue
- Kommunale legepladser
- Naturlegepladser
- Naturen generelt

- Boligområder

Deltagerne skal på baggrund af oplægget, diskussionerne og besøgene selv afprøve forskellige lege og aktiviteter, hvor fokus er på sansning, kropslighed og bevægeglæde.

Forskelligt idemateriale til inspiration:

- ”Bevægelseslege med de 0-6 årige og deres voksne”
- ”Dans, drama, musik og ballade i Bagerstræde”
- ”Børn i bevægelse hos mor, far, i dagplejen og daginstitutioner”
- DGI-mapper med ”Idræt for sjov”
- ”Rygsækken”
- ”Legehåndbogen”

Dette kan resultere i fremstilling af en kokebog/idebog, som deltagerne kan tage med sig hjem i egen dagligdag.

At deltagerne bliver i stand til at iværksætte aktiviteter medfører også, at de er bevidste om rollen som iværksætter/igangsætter.

Deltagerne kan i grupper reflektere over følgende roller og deres fordele og ulemper. Deltagerne skal finde eksempler på – fortælle hverdagshistorier om – hvordan de forskellige roller er kommet til udtryk i deres eget pædagogiske arbejde:

- den uengagerede tilskuer
- den jævnbyrdige legekammerat
- den interesserede observatør
- den hjælpsomme hjælper
- legelederen
- direktøren
- osv.

Hver gang en person tager et initiativ, sættes noget i gang. Resultatet af initiativet kan være positivt eller negativt – nogle skaber nye livsværdier, noget bremser egne eller andres livsmuligheder. Det er ideen bag, og måden, initiativet formidles på, der er afgørende for, hvilken værdi det får.

I plenum diskuteres deltagernes overvejelser. Der kan perspektiveres ved at anskueliggøre forskellen mellem

- at deltage og overtage
- at træne og lege
- at være nærværende og fraværende

- at støtte og undertrykke
- osv.

Kilder:

”Kroppens og bevægelsens betydning for børn i daginstitutioner” af Thomas Moser, i ”Sølvguiden”

www.kidlld.dk eller www.sm.dk

”Leg, læring og kreativitet” af Hans Henrik Knopp

”Kroppens muligheder og kropumulige unger” af Gudrun Gjesing

”Kroppens muligheder og de kropumulige”, www.gjesing-haderslev.dk

Temanummeret ”Børn og bevægelse”, tidsskriftet 0-14, nr. 3/99. Dansk Pædagogisk Forum

Tema 4**Samspelet mellem motoriske kompetencer og barnets øvrige kompetenceudvikling, krops- og livsduelighed****Delmål**

Deltagerne kan medvirke til at stimulere og styrke børns fornemmelse af kroppen, så disse udvikler krops- og livsduelighed.

På kursets sidste del er det væsentligt at sætte emnet ind i en nutidig kontekst som i starten af kurset. På et tidspunkt som nu, hvor der fokuseres meget på børns udvikling af forskellige kompetencer og kravene til børns færdigheder, eksempelvis når de starter i skolen, har det pædagogiske personale omkring de 0-5-årige en vigtig rolle. Dels i forhold til udvikling af kompetencer, men måske endnu mere – og som sund kritisk indstilling – i at fokusere på børns værdi, fordi de ”er”, og på deres livsduelighed, der dog er afhængig også af kropsdueligheden.

- Den enkelte deltager kan vælge og beskrive en situation, hvor de oplevede, at de ”lærte noget” - episoden står prentet ind i deres erindring.
- Hvad prægede den situation – hvilke sanseindtryk m.m. ”huskes”?
- Deltagerne kan i grupper forholde sig til hinandens episoder – er der fælles træk, hvad præger situationen og omgivelserne?

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer samt kommunikation. Kroppen med sanseindtryk og bevægeudtryk er et væsentligt fundament for børns og voksnes trivsel. Vi påvirkes af kroppens formåen såvel som af de aktiviteter, sociale relationer og omgivelser, der er en del af vores livsverden. Psykiske tilstande lagres

i kroppen. Kroppens sprog taler ofte for sig selv. Alle børn trives og lærer bedst ved at opleve sammenhæng i deres liv med krav, der er afpassede, og med mulighed for at påvirke deres egen situation.

Bevægelse er indlæring, og indlæring kræver bevægelse. Sanseindtryk sætter gang i bevægelses-, følelses- og tankemæssige udtryk, som så igen skaber forandring og bevægelse. Alle læreprocesser medfører en forandring i adfærd og fremkommer på baggrund af en kombination af følelser, tænkning og konkret handling. Somme tider går læring som en leg, og man behøver kun at have oplevet noget en gang, for at det huskes. Til andre tider husker børn ikke noget, selv efter 117 gentagelser. Og denne sammenhæng med følelse af noget særligt i forbindelse med en oplevelse har betydning. Flow-tilstanden medfører, at tid og sted glemmes og læringspotentialer udnyttes fuldt ud. Denne tilstand indtræffer, når færdigheder og udfordringer er afbalancerede i forhold til hinanden.

At arbejde med at udvikle kroppens duelighed medfører også livsduelighed. Gennem almindelige hverdags erfaringer får børn både læring og livserfaringer. At inddrage børnene i de daglige aktiviteter derhjemme indeholder værdifuld stimulation og brug af kropsligheden. Børn skal også have mulighed for selv at være aktive i leg med andre børn. Gennem kropslig udfoldelse kan legekompeterence og sociale færdigheder styrkes hos børn. Når børn handler, er aktive og involverede, mærker de livet.

- Som oplæg og baggrund for debat kan man se videoen ”Leg og læring”.
- Deltagerne kan i grupper udarbejde nogle børns aktivitetssammensætning for et døgn og på baggrund af det analysere børns dagligdag og deres hverdagsaktiviteter mhp. at registrere forskellige sanseindtryk og brug af motoriske og sociale kompetencer.
- Deltagerne kan inddeles i 4 grupper, svarende til bekendtgørelsen om pædagogiske læreplaner vedr. ”Krop og bevægelse” – grupperne kan eksempelvis arbejde med:
  - Krop og bevægelse som redskab til at erobre verden
  - Krop og bevægelse som sanselig tilgang til verden
  - Krop og bevægelse som grundlag for kommunikation og samarbejde
  - Krop og bevægelse som tilgang til egen person
- Deltagerne kan herefter udarbejde forslag til handling/aktiviteter i forhold til ovennævnte grupper, som den enkelte deltager vil gå hjem og arbejde med i dagligdagen.

Kilder:

”Kroppens og bevægelsens betydning for børn i daginstitutioner” af Thomas Moser, i ”Sølvguiden”

www.kidlld.dk eller www.sm.dk

”Kroppens muligheder og kropumulige unger” af Gudrun Gjesing

”Kroppens muligheder og de kropumulige”, www.gjesing-haderslev.dk

Temanummeret ”Børn og bevægelse” tidsskriftet 0-14, nr. 3/99. Dansk Pædagogisk Forum

Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner, i medfør af § 8 a i lov om social service, jvf. lovbekendtgørelse nr. 764 af 26. august 2003.

”Læreplan i børnehaven” af Erik Sigsgaard, i Social Kritik 88/2003

3. Opgaver og undervisningsmaterialer

Er løbende beskrevet under de enkelte temaer.

4. Afholdelsesformer

Uddannelsen afholdes på fem sammenhængende dage, men kan også afholdes som splitforløb.

5. Litteraturliste

Ahlmann, Lise: *Bevægelse og udvikling*. Chr. Ejlers Forlag 1997

Andersen, F.Ø.: *Flow og pædagogik – læring med optimal motivation*. Dafolo 2002

Andersen, M.M., Hass, Ina, Lauritzen, G., Q. og Schmidt, R., N.: *Ergoterapi og børn*. FADL's forlag 2003

Andersen, P. & Schelde, M.: *Hvordan lærer dit barn? En forældreguide om de mange intelligenser i skole og institution*. Dafolo 2002

Andersen, P. & Kampmann, J.: *Børns legekultur*. Munksgård/Rosinante, 1996

Ayres, J.: *Sanseintegration hos børn*. Munksgård 1984

Brodersen, A. & Pedersen, B.: *Børn og motorik: grundmotorik, testning og træning*. Børn og Unge 1995

Byrner, L. og Tromborg, J. T.: *Bevægelsesleg med de 0 – 6 årige og deres voksne*. Forlaget Hans G. Dal 1999

Byrner, L. og Tromborg, J. T.: *Dans, drama, musik og ballade i Bagerstræde*. Forlaget Hans G. Dal 2000

Duesund, L.: *Kropp, kunnskap og selvopfatning*. Universitetsforlaget 1995

Elschenbroich, D.: *Kanon for syvårige – om at lære børn at orientere sig i verden*. Socialpædagogisk Bibliotek 2003

Fussing, B. og Bille, D.: *Rygsækken - en bog om børn, musik og bevægelse*. Edition Egtved 1997

Gjesing, G.: *Kropumulige unger – kroppen som basis for trivsel, udvikling og læring*. Institut for idræt/KBH.'s Universitet 1999

Gjesing, G.: *Kroppens muligheder og kropumulige unger – i indskoling, fritid og hjemme*. Kroghs forlag, 2004

Gjesing, G.: *Nysgerrige børn i bevægelse og aktivitet – i dagpleje, børneinstitution og derhjemme*. Kroghs forlag, 2004

Grundmotorik. Tidsskrift. Udkommer sandsynligvis i 2005. Forfatterforlaget. (se www.grundmotorik.dk)

Juul, J.: *Her er jeg! Hvem er du? – om nærvær, respekt og grænser mellem voksne og børn*. Apostrof 2000

Jørgensen, M. & Kronborg, H.: *Lille menneske – stor udvikling. 0 – 3 år og 3 – 6 år*. Forlaget Skalmeje, tlf. 9714 2336

Knopp, H. H.: *Leg, Læring & kreativitet, hvorfor glade børn lærer mere*. Aschehoug 2002

Larsen, S.: *I skolen er for sent*. Eget forlag 1994 <http://home4.inet.tele.dk/larsens/>

Manniche, V.: *Overvægt – eller bare lidt hvalpet*. Sundhedsstyrelsen 2003

Møller, S. og Rejnhold, S.: *Idræt for sjov 1 og 2*. Kogebog i tværgående idrætsaktiviteter. DGI

Nordberg, T.: *Der fløj en ko – og andre lege for store og små*. Helse tema 2000

Nordberg, T.: *Pandekage med syltetøj – og 116 andre lege for børn, forældre og bedsteforældre*. Helse tema 1999

Pedersen, Bente: *Teorier bag børns bevægelser*. Dafolo

Ransborg, H. *Legepladser – sikkerhed, vedligeholdelse, krav og regler*. Kroghs Forlag 2001

Romme, Pauline Voss: *Børn i bevægelse hos mor, far, i dagplejen og daginstitutioner*. Dafolo 2002

Schjetlein, E.E. og Mossige, H.: *Fra menneskekryp til gående barn*. Universitetsforlaget 1997

Tollefsen, E., og Borup, H.: *Berøring og dens betydning – massage som pædagogisk redskab*.

Viborg-seminariet: *Legehåndbogen*. Viborg-seminariet, 2001

Love, bekendtgørelser m.m.:

Bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner i medfør af § 8 a i Lov om Social Service, jvf. Bekendtgørelse nr. 764 af 26. august 2003.

Artikler i tidsskrifter:

Ahlmann, L.: *Den forstoledede barndom*. Børn i fokus nr. 2, 1999

Ahlmann, L.: *Bevægelse og udvikling*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999. Dansk Pædagogisk Forum

Andreasen, B.: *Idræt i institutionen*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999. Dansk Pædagogisk Forum

Børnehaven Østervej: *Tid og rum til leg*, i udgivelsen ”Sølvguiden”
www.kidlld.dk

Engmann, B.: *Giver du en hånd? Så får du to igen*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999. Dansk Pædagogisk Forum

Gjesing, G.: *Det sete afhænger som bekendt af øjnene, der ser*. I tidsskriftet 0-14, nr. 4 1996. Dansk Pædagogisk Forum

Gjesing, G.: *Vores fænomenale krop*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999. Dansk Pædagogisk Forum

Hess, E.: *Goddag, goddag tag brillen af*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999

Hansen, M.: *Børn på ujævnt underlag*. I tidsskriftet Amtscenternyt/Kbh.'s Amt, nr. 34, 1999

Hansen, M.: *Øjnene på stilke*. I tidsskriftet 0-14, nr. 2, 2000. Dansk Pædagogisk Forum

Hansen, N.C.: *Benene på nakken*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999. Dansk Pædagogisk Forum

Hansen, N.C.: *Når blearne swinger*. I tidsskriftet 0-14, nr. 3 1999. Dansk Pædagogisk Forum

Kærså, L. og Græsrødderne: *Avra for Laura*, bog + CD. DGI 1999

Moser, T.: *Kroppens og bevægelsens betydning for børn i daginstitutioner*, i udgivelsen "Sølvguiden" fra www.kidlld.dk

Ren besked om legepladsen, www.fi.dk/boern/sikkerhed/legepladsen

Sigsgaard, Erik: *Læreplan i børnehaven?* i tidsskriftet Social Kritik 88/2003

Wiborg, A.: *Hver fjerde dansker bevæger sig for lidt*. Helse 5/2002

Cd-rom:

Grundmotorik – børns sanser og motorik. EPOS 2001. Distribueres gennem Forfatterforlaget, tlf. 6221 0890

Videoer:

Hjernen og mulighederne. DR Undervisning 1999. Svensk program med danske undertekster

Leg og Læring. DR2, 2003

*Når øyeblikket synger – om det musiske i mennesket, med Afrika som speil. Visi-
ons 1995, norsk film uden danske undertekster, baseret på musikprofessor Jon-
Roar Bjorkvolds teorier*

Webadresser

Børn & Kultur Portalen

www.boernogkultur.dk

Herunder er der mange forskellige links til eksempelvis leg og bevægelse, idræt,
spejder, natur, leg, legepatruljer, legepladser, naturlegepladser

Om leg og læring i daginstitutioner

www.kidlld.dk

Sundhedsstyrelsen

www.sst.dk/publ/tidsskrifter/vital/2003/vital2

Forbrugerinformation

www.fi.dk

Den gamle skole - legetøj m.m.

www.gamleskole.dk

DGI – Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger

[www.dgi.dk \(/redaktionen/krumspring\)](http://www.dgi.dk (/redaktionen/krumspring))

www.grundmotorik.dk

Hjemmeside for Bente Pedersen og Anne Brodersen (udviklere på cd-rommen
Grundmotorik)

Rekvisitter til leg og træning:

DICA

www.dica.dk

Gonge

www.gonge.dk

JBO

www.jbo-net.dk

KREA

www.krea.dk

Børns motorik, sansning og bevægelse

Grundlæggende undervisningsmateriale

MAX
www.max-horsens.dk

PRECENCO
www.precenco.dk

RABO
www.rabo.dk

TRESS
www.tress.dk